

ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ

Реорганізація – це повна або часткова зміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства декількох, наслідком чого є передання, прийняття його майна, коштів, прав та обов'язків правонаступникам. Проведення реорганізації тягне за собою певні зміни і в організації бухгалтерського обліку, що потребує дослідження. Згідно з п. 98.1 ст. 98 Податкового кодексу реорганізація платника податків – це фактично зміна його правового статусу [1]. Причини та мотиви, які спонукають власників та керівництво підприємства до прийняття рішення щодо реорганізації, визначають і форму майбутньої реорганізації (рис. 1).

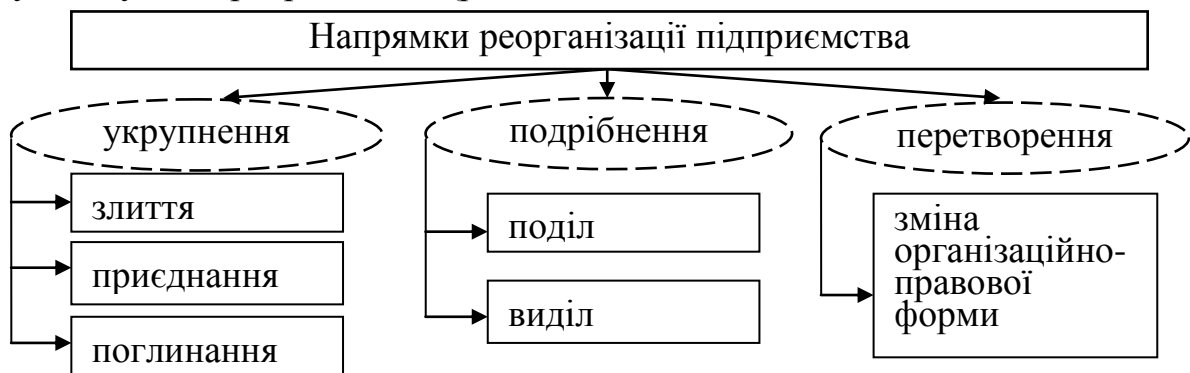

Рис. 1. Напрямки реорганізації та їх форми

Що стосується укрупнень, то основними мотивами, що їх стимулюють є: досягнення ефекту синергізму, який зумовлюється: економією на витратах, що має місце при збільшенні масштабів виробництва; економією фінансових ресурсів; збільшенням частки на ринку; прагнення заволодіти ліцензіями, патентами, ноу-хау, які належать іншому підприємству; отримання надійного постачальника факторів виробництва; зменшення ступеня ризику при виході на нові ринки збуту та їх розширенні; зменшення кількості конкурентів; зменшення податкових платежів за рахунок придбання збиткового підприємства з цілями зменшення прибутку, що підлягає оподаткуванню; придбання активів за ціною, яка нижче за їх справедливу вартість; диверсифікація активів та діяльності з метою зменшення ризиків та підвищення потенціалу прибутковості діяльності

підприємства; попередження захоплення підприємства крупними корпоративними «хижаками» та збереження контролю над підприємством; особисті мотиви вищої ланки керівництва тощо. Розрізняють такі види укрупнення (рис. 2).

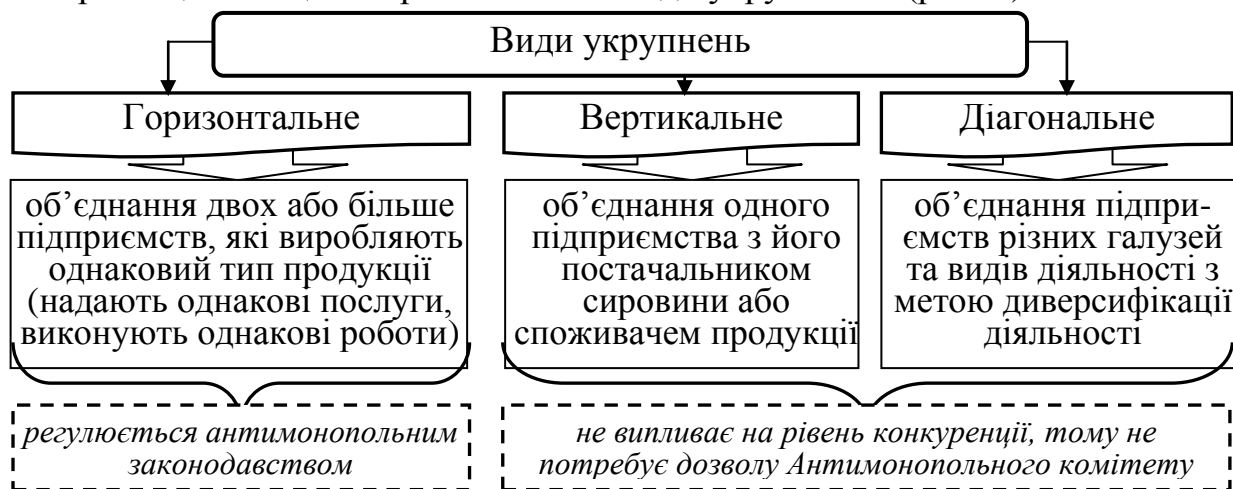

Рис. 2. Види укрупнень підприємств та передумови їх утворення

У сучасній практиці господарювання під злиттям розуміють припинення діяльності двох або кількох підприємств як юридичних осіб та передачу належних їм майнових прав та зобов'язань до правонаступника із консолідацією їх бухгалтерських балансів. Особливості проведення процедури злиття подані на рис. 3.

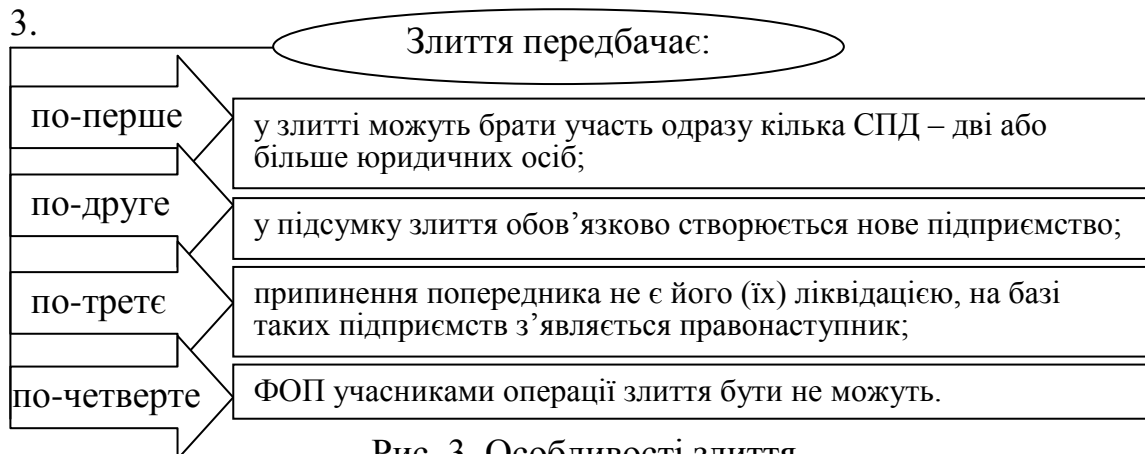

Рис. 3. Особливості злиття

У європейських законодавчих нормах існують дві форми злиття: шляхом приєднання до вже існуючого підприємства та створення нового. У вітчизняному законодавстві з цього приводу розрізняють поняття злиття та приєднання [2]. Головна відмінність приєднання від злиття полягає в тому, що всі майнові права та обов'язки кількох юридичних осіб концентруються на балансі вже діючого на момент прийняття рішення про приєднання підприємства. Особливості проведення процедури приєднання подані на рис. 4. При цьому дані основного

підприємства можуть змінюватися (крім організаційно-правової форми, оскільки це вже є перетворенням).

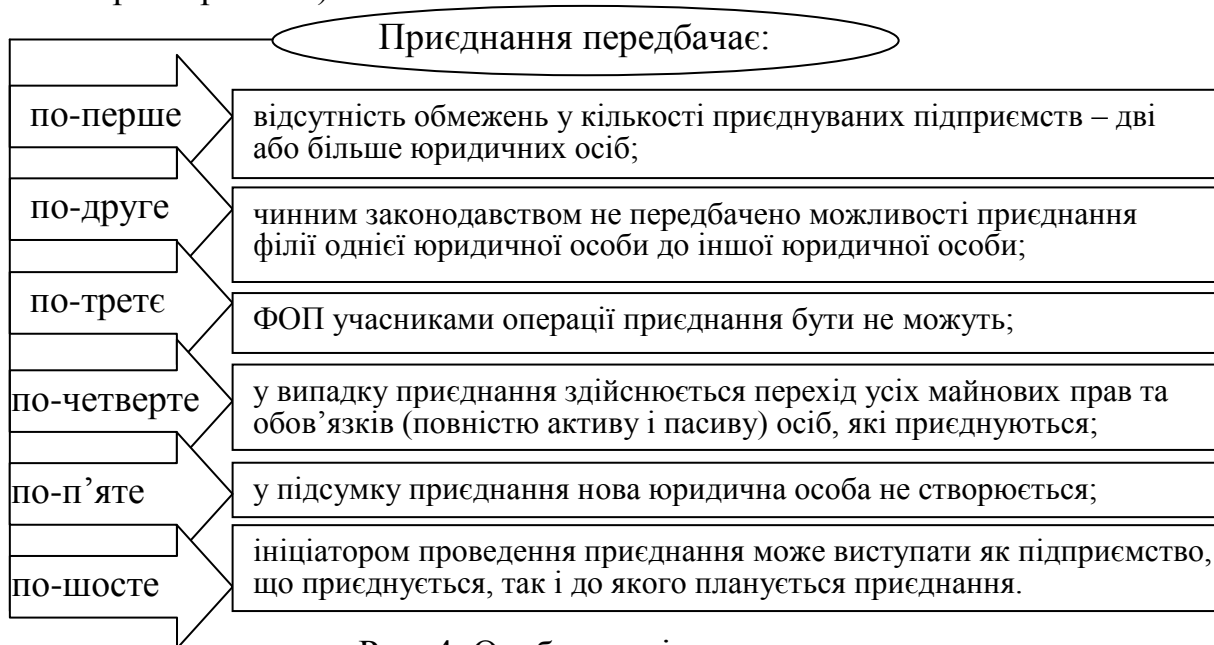

Рис. 4. Особливості приєднання

На протипагу укрупненню можливе «подрібнення» підприємства, основними мотивами якого є: виділення підрозділів, які санаційно-спроможні для проведення їх фінансового оздоровлення; задоволення інтересів кілька інвесторів до одного диверсифікованого підприємства; при проведенні приватизації державних підприємств; створення інтегрованих корпоративних структур; при зловживанні монопольним становищем на ринку (може застосовуватися примусовий поділ).

Поділом вважається спосіб реорганізації, за якого одна юридична особа припиняє свою діяльність, а на її базі створюється декілька нових підприємств, що реєструються у вигляді окремих самостійних юридичних осіб. Особливості проведення процедури поділу подані на рис. 5.

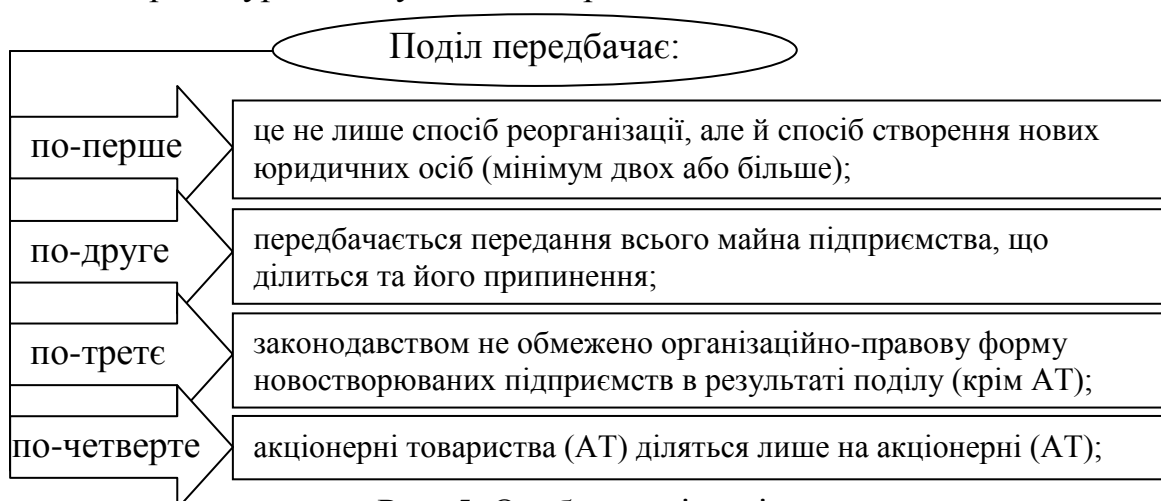

Рис. 5. Особливості поділу

Варто зазначити, що законодавством не передбачено пропорцій поділу прав та обов'язків (активів і пасивів) реорганізованого внаслідок поділу підприємства.

Згідно із Господарським кодексом України підприємство може бути створене і в результаті виділення зі складу діючого підприємства одного або кількох структурних підрозділів, а також на базі структурної одиниці діючих об'єднань за рішенням їх трудових колективів, за згодою власників або уповноваженого ними органу [3]. Тобто виділ – це не господарська, а виключно корпоративна операція власників, що полягає в поділі балансу існуючого підприємства. Особливості проведення процедури виділу подані на рис. 6.

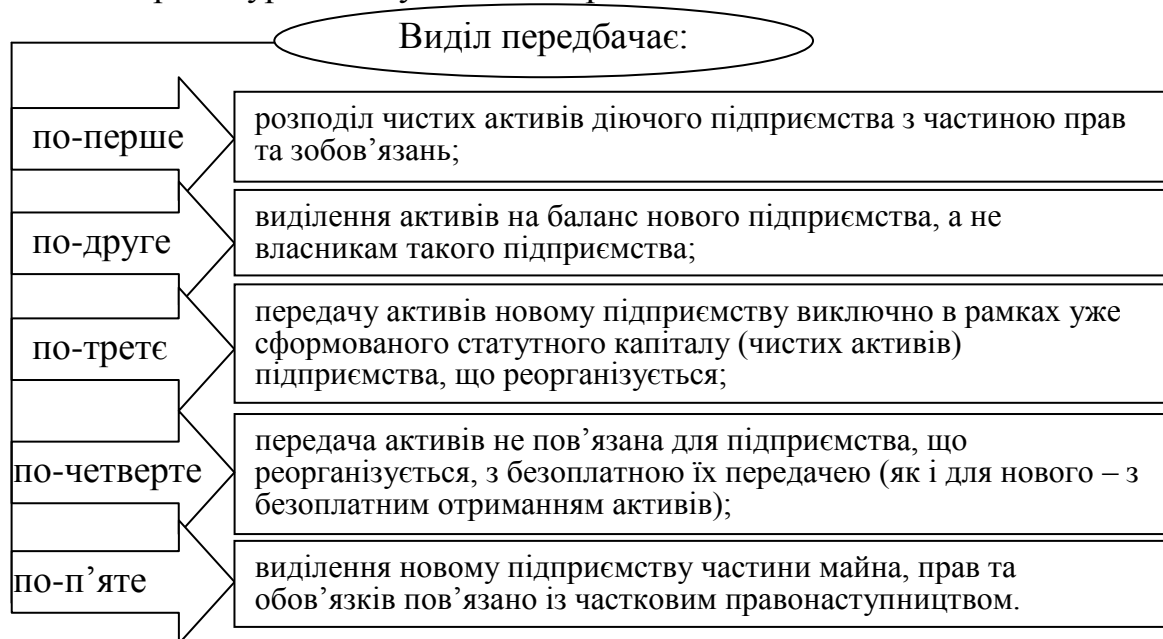

Рис. 6. Особливості виділу

Під час реорганізації шляхом виділу здійснюється перерозподіл вже існуючих корпоративних прав власників (без обов'язкового їх виокремлення). Юридична особа, якій передано частину прав та обов'язків, може набути вигляду дочірнього підприємства та організовується інтегрована корпоративна структура.

Такий спосіб реорганізації як перетворення передбачає зміну форми власності або організаційно-правової форми юридичної особи без припинення господарської діяльності підприємства. При перетворенні одного підприємства в інше до підприємства, яке щойно виникло, переходять усі майнові права та обов'язки колишнього підприємства (рис. 7).

Оскільки у чинному законодавстві немає окремих норм, що регулюють передачу активів і зобов'язань у процесі реорганізації підприємства, то для пооб'єктного їх приймання бухгалтеру підприємства- правонаступника потрібні

первинні документи, складені на підставі рішення про реорганізацію та передавального акта (наявність якого є обов'язковою).

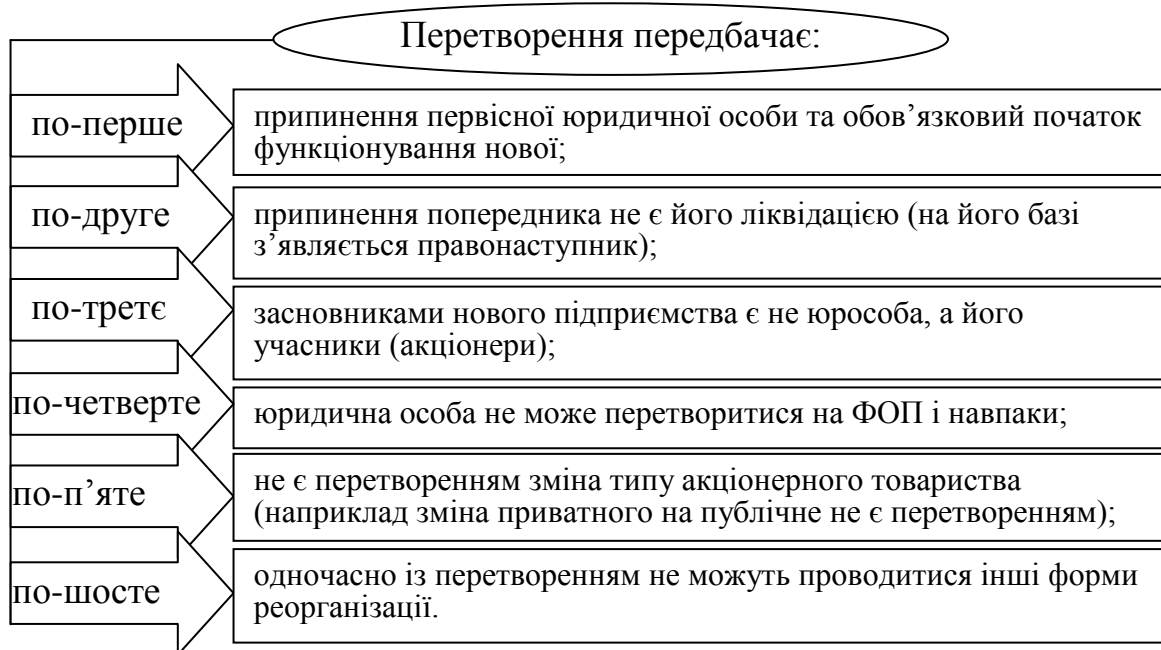

Рис. 7. Особливості перетворення

Передавальний акт являє собою баланс підприємства, що ліквідується в процесі реорганізації. А от передача цінностей до новоутвореного підприємства у процесі реорганізації, повинна бути оформлена відповідними актами приймання-передачі (вони можуть складатися в довільній формі, але з дотриманням вимог Закону [4]) з повним поіменним переліком цінностей, що передаються в кількісному і вартісному вираженні.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page13>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.